

Vluchtelingenrecht

De Nederlandse asielwet sluit aan bij internationale verdragen. Dat wil zeggen, dat de gronden voor asielverlening hieraan ontleend zijn.

Verdrag van Genève

De eerste en belangrijkste toetsing is, of iemand voldoet aan de definitie van vluchteling zoals die is vastgelegd in het Vluchtelingenverdrag van Genève van 1951: *iemand is vluchteling als hij gegronde redenen heeft om te vrezen voor vervolging op grond van godsdienst, politieke overtuiging, ras, nationaliteit of het behoren tot een sociale groep*. Als iemand voldoet aan deze definitie, wordt hij ook wel **verdragsvluchteling** genoemd.

Dit lijkt een eenvoudige definitie, maar de precieze interpretatie blijkt in de praktijk erg lastig te zijn. We geven enkele voorbeelden om duidelijk te maken dat de beoordeling van een asielaanvraag vaak geen eenvoudige zaak is:

- ❖ Het moet gaan om gegronde redenen voor vrees. Lang niet elke vrees wordt gegrond geacht. Voorbeeld: iemand is op verdenking van deelname aan een verboden demonstratie opgepakt. Hij is ernstig mishandeld door de politie. Na zes dagen wordt duidelijk dat hij met de demonstratie niets te maken heeft. De politie is er zelfs van overtuigd dat hij nooit iets te maken heeft gehad met een oppositionele partij. Hij wordt buiten elke verdenking gesteld en vrijgelaten. Door de ernstige mishandelingen blijft hij doodsbang. In dit geval zijn de mishandelingen wel ernstig geweest, maar is er geen gegronde vrees voor herhaling.
- ❖ Een harde eis is dat de gestelde vrees individualiseerbaar moet zijn, dat betekent dat het je persoonlijk moet treffen. Wie vlucht voor oorlogsgeweld, hoe begrijpelijk dat ook is, is geen vluchteling in de zin van het verdrag. Immers, een ieder in het gebied waar oorlog heerst, heeft die vrees voor het algemene oorlogsgeweld. Het is niet een reden die jou persoonlijk betreft.
- ❖ In principe kun je alleen vervolging te duchten hebben van de overheid van je land. Gelukkig wordt steeds meer door de rechtspraak erkend dat er ook sprake kan zijn van vervolging als je ernstig gediscrimineerd wordt door medeburgers terwijl de overheid hiertegen niets wil of kan ondernemen. Dit doet zich bijvoorbeeld voor in moslimlanden waar elke burger het recht hebben om een afvallige van de Islam te doden. Een ander voorbeeld is Somalië, waar de centrale overheid in de praktijk geen enkele macht heeft.
- ❖ Tenslotte is het zo dat de vervolging altijd gerelateerd moet zijn aan een van de vijf vervolgingsgronden: godsdienst, politieke overtuiging, ras, nationaliteit of het behoren tot een bepaalde sociale groep. Als bijvoorbeeld mensen ernstig gediscrimineerd worden op grond van hun relatieve welvaart dan valt dit niet onder de reikwijdte van de vluchtelingendefinitie.
Soms is dat moeilijk te scheiden. Als een stam in een land gewoon rijk is, wordt deze soms gehaat door andere stammen. Vaak is dan niet duidelijk of het gaat om etnische spanningen, of om economische jaloezie. Alleen als je in dit voorbeeld etnische spanningen aanneemt, is dat relevant voor de definitie van vluchtelingenschap.

Het Europees Verdrag

Als een asielzoeker niet erkend wordt als verdragsvluchteling, is dat niet meteen einde verhaal. Het **Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden** biedt namelijk in art. 3 ook een grond voor asiel, namelijk *als de asielzoeker aannemelijk kan maken dat hij gegronde redenen heeft om aan te nemen dat hij bij uitzetting een reëel risico loopt om te worden onderworpen aan folteringen, aan onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen*.

Een belangrijk verschil met het vluchtelingenverdrag van Genève is, dat hier geen gronden worden genoemd, zoals: politieke overtuiging, godsdienst en ras. Er zijn situaties waarbij de link met een van de vervolgingsgronden van vluchtelingenschap niet gelegd kan worden. Als dat het enige euvel is in de bewijsvoering biedt deze grond vaak uitkomst.

Bij de toepassing van deze bepaling zit het probleem vaak in de interpretatie van het woordje "reëel". Eigenlijk moet het in zeer grote mate voorzienbaar en duidelijk zijn dat iemand bij terugkeer naar zijn land aan de hier genoemde behandeling en/of bestraffing zal worden onderworpen. De IND en ook de rechtspraak leggen hier de lat heel hoog. Hierdoor lijkt er eigenlijk niet zo veel verschil met het vluchtelingenschap. Er zijn echter wel verschillen, maar dat voert in het kader van dit artikel te ver.

De laatste jaren is er een toenemende trend in de rechtspraak om deze grond ook te hanteren als iemand lijdt aan een ziekte in een terminale fase terwijl de behandeling al in Nederland begonnen is en in het land van herkomst geen behandeling mogelijk is (bijvoorbeeld AIDS).

Andere asielgronden

De Nederlandse asielwet voorziet verder in nog enkele gronden voor asielverlening:

- ❖ *Als naar het oordeel van de Minister op grond van klemmende redenen van humanitaire aard die verband houden met de redenen van zijn vertrek uit het land van herkomst, in redelijkheid niet kan worden verlangd dat iemand terugkeert naar het land van herkomst*
Dit is een hele juridische mond vol. Het criterium geeft wel duidelijk aan dat de grenzen hier nauw getrokken zijn. Er moet heel veel aan de hand zijn wil er een vergunning op deze grond verleend worden:
  - De subjectieve angst kan hier onder omstandigheden een belangrijke rol spelen. In de praktijk wordt op grond van deze bepaling nogal eens een vergunning verleend als er sprake is van iemand die door de ervaringen in het land van herkomst ernstig getraumatiseerd is. In hoeverre een trauma reden is om een vergunning te verlenen is een apart leerstuk in het vluchtelingenrecht. Er zijn veel richtlijnen en instructies door justitie over geschreven.
  - Je kunt in dit kader denken aan mensen die ernstig gemarteld zijn in het land van herkomst, terwijl er geen vrees bestaat dat dit nogmaals zal gebeuren. In dat geval valt iemand niet onder een van de vorige gronden. Als de man of vrouw in kwestie als gevolg van de martelingen getraumatiseerd is, kan dat reden zijn om een vergunning onder deze grond af te geven. Je moet dan wel kunnen aantonen dat iemand getraumatiseerd is. Dit kan eigenlijk alleen door psychiatrische en/of andere medische rapporten. Afhankelijk van de situatie zul je soms ook moeten aantonen dat in het land van herkomst geen effectieve behandeling mogelijk is.
  - In de praktijk lijkt de zinsnede "verband houdende met de redenen van zijn vertrek" een belangrijke rol te spelen. Het moet immers vaststaan dat het gediagnosticeerde trauma rechtstreeks samenhangt met de asielmotieven. Op grond van deze redenering valt iemand die bijvoorbeeld schizofreen is niet onder de reikwijdte van deze bepaling. Deze ziekte had hij immers ook al in het land van herkomst en is ook niet veroorzaakt door de gebeurtenissen in dat land. Het kan wel weer anders liggen als die ziekte latent aanwezig was en door extern geweld in het land van herkomst tot uiting kwam, maar dat wordt in dit verband een te technisch verhaal.
- ❖ *Als terugkeer naar het land van herkomst naar het oordeel van de Minister van bijzondere hardheid zou zijn in verband met de algehele situatie aldaar*
De Nederlandse overheid kan gebieden aanwijzen voor zogenoemde categoriale bescherming. Dit houdt in dat deze gebieden als dusdanig onveilig worden beschouwd dat mensen die hiervandaan komen minimaal in het bezit worden gesteld van een vergunning op deze grond. In het recente verleden vielen onder andere Centraal Irak en Midden- en Zuid Somalië onder de categoriale bescherming. Deze zijn echter in 2008

resp. 2009 opgeheven. Opmerkelijk is, dat de categoriale bescherming voor Midden en Zuid Somalië niet werd opgeheven omdat de veiligheidssituatie daar verbeterd zou zijn, maar omdat de Minister het sterke vermoeden had dat er door Somaliërs massaal gefraudeerd werd. Ze zouden het dan doen voorkomen alsof ze uit dat gebied kwamen, terwijl dat niet het geval was.

Als voor een bepaald gebied de categoriale bescherming binnen vijf jaar na asielverlening op deze grond wordt afgeschaft, dan kan deze worden ingetrokken. Dit maakt deze asielverlening zeer onzeker. Wel zal in zo'n geval beoordeeld worden of iemand in aanmerking komt voor een verblijfsvergunning asiel op een van de eerder besproken gronden. Blijkt de categoriale bescherming na vijf jaar echter nog van kracht te zijn, dan wordt een verblijfsvergunning asiel voor onbepaalde tijd verleend en die wordt niet meer ingetrokken.

Op dit moment (2011) zijn er geen gebieden waarop de categoriale bescherming wordt toegepast. In het huidige beleid lijkt er ook geen ruimte meer te zijn voor categoriale bescherming.

- ❖ *Gezinshereniging*: Als iemand een verblijfsvergunning asiel heeft ontvangen, heeft hij het recht op gezinshereniging. De strenge criteria voor gewone (lees: reguliere) gezinshereniging zoals daar zijn: passende huisvesting en inkomenseisen, gelden hier niet.

De verdragen van Schengen en Dublin

Deze verdragen regelen onder andere de positie van vluchtelingen die in een ander land de EU zijn binnengekomen. De afspraak is, dat iemand asiel moet aanvragen in het land waar hij de Europese Unie is binnengekomen. Vliegt iemand vanuit Nairobi naar Schiphol, dan is dat Nederland. Als hij echter naar Frankfurt vliegt en dan naar Nederland doorreist, dan kan Nederland een zogenaamde Dublin-claim neerleggen bij Duitsland en Duitsland verplichten die persoon terug te nemen voor afhandeling van zijn asielaanvraag.

Door hun ligging krijgen vooral Zuid-Europese landen een grote instroom van asielzoekers te verwerken. Denk aan de grote stroom Libiërs en Tunesiërs die in 2011 het Italiaanse eiland Lampedusa overspoelden. Berucht is Griekenland. Daar komen enerzijds zeer veel vluchtelingen de EU binnen, terwijl anderzijds de leefomstandigheden voor hen ronduit mensonterend zijn. Opvangvoorzieningen zijn er nauwelijks en maar heel weinig vluchtelingen krijgen een reële kans om een asielaanvraag in te dienen. Na lang politiek touwtrekken en een groot aantal klachten bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, is in 2010 eindelijk besloten dat niemand tot nader order met een Dublin-claim naar Griekenland teruggestuurd wordt.